

І.П. Скороход

к.е.н., доц.

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Державна інноваційна політика різних країн світу, в умовах сучасного економічного розвитку, постійно ускладнюється та відходить від усталеного варіанту певної теоретичної моделі інноваційного розвитку, представляє собою поєднання інструментів і заходів різноманітної спрямованості інноваційної політики країн. Створення ефективної національної інноваційної системи дало б змогу задіяти існуючий науково-технічний потенціал країни для технологічної модернізації економіки та активізації бізнес-сектора в інноваційній сфері. У практичному плані завдання полягає у формуванні системи, яка могла б забезпечити ефективну взаємодію бізнесу та інституцій, які акумулюють знання, створюючи науково-дослідний комплекс.

Крім того, така взаємодія повинна забезпечувати не тільки передачу знання, але зробити можливим його економічне використання. У свою чергу, бізнес-середовище повинно постійно стимулювати національну науково-технічну сферу, орієнтуючись при цьому на розробку продукту чи технології.

Національна інноваційна система є основою побудови економіки, заснованої на знаннях, а це означає, що формування національної інноваційної системи повинно бути спрямоване на перетворення нових знань у продукти та послуги, необхідні економіці та суспільству. Науково-технічний потенціал України ще не відображений у широкому застосуванні існуючих фірм технологій та інноваційних практик. Це відставання, очевидно, проявляється у низьких стандартах життя, середньому доході та менш значному рейтингу індексу глобальних інновацій та конкурентоспроможності, особливо у порівнянні з країнами, що мають приблизно однаковий рівень розвитку.

За дослідженнями Світового банку можна відмітити, що інноваційні можливості фірм, особливо малих та середніх підприємств, стримуються високими ризиками для ведення бізнесу, корупцію, невизначеністю у зв'язку з війною та політичною нестабільністю, неконкурентоспроможними внутрішніми ринками, де домінують великі державні підприємства та старі промислові структури, а також застарілі технічні стандарти і правила.

Крім того, українська інноваційна екосистема страждає від:

- відсутності спільного бачення та інституційної фрагментації, які перешкоджають розробці та реалізації інноваційної політики;
- зменшення, неефективності та упередженої громадської підтримки STI (наука, технології та інновації), що мають незначний вплив на інновації ринку та незначну роль досліджень та розробок університетів;
- низького рівня комерціалізації досліджень, слабкої співпраці науково-дослідних та академічних інституцій та промисловості, а також відсутності підтримки інновацій та передачі технологій підприємствам.

Вочевидь, що Україні, для того щоб досягти прогресу в напрямку інноваційної економіки та високої доданої вартості, варто реформувати свою інноваційну та підприємницьку екосистему. Для цього вона може взяти приклад із досвіду країн із розвинутою інноваційною системою. Необхідно розробити комплекс стратегічних цілей та рекомендацій щодо впровадження у короткостроковій та середньостроковій перспективі, як попередній дорожній план реформ інноваційної політики. Зусилля щодо посилення верховенства права та зменшення корупції, покращення регулювання, конкуренції, бізнесу та інвестиційного середовища є важливими для зміцнення інновацій.

Багато країн із близьким рівнем розвитку до України вже зробили кроки і будують потенціал у державних установах для розробки, моніторингу та

оцінки своєї інноваційної політики та програм. Україна має унікальну можливість навчитися на цих успіхах, уникати підводних каменів та залучити підтримку та досвід своїх партнерів, прихильників та приватного сектора.

Шлях до цих реформ починається з оголошеного зобов'язання на найвищому рівні, потрібно залучити всіх зацікавлених сторін екосистеми для формулювання амбіційного бачення та стратегії її досягнення. Забезпечення координації та взаємодоповнюваності ініціатив, масштабування існуючих успішних зусиль, проведення вибіркової та пілотування нових є основними керівними принципами успішної інноваційної політики. Для того, щоб наростити імпульс та довіру між бізнес-спільнотою та владою, було б практично масштабувати існуючі успішні програми та розширити регіональні ініціативи, де місцеві зацікавлені сторони часто стають простішими для спільної роботи [1].

У державі науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, їхні фінансова підтримка та розвиток є базою для розвитку інновацій. Валові внутрішні витрати (поточні та капітальні) на НДДКР здійснюються виробничими компаніями, науково-дослідницькими інститутами, університетами, державними лабораторіями тощо. Але за наявними даними, можна зробити висновок, що в Україні відсутнє належне державне фінансування НДДКР, недофінансування призводить до згорання проєктів, які є пріоритетними для розвитку науки в Україні.

Можна погодитися з думкою ряду фахівців, що рівень витрат на НДДКР, вимірюваний, наприклад, їх часткою в ВВП, залежить від вибору стратегії науково-технічного розвитку. Мається на увазі, що якщо країна орієнтується в основному на запозичення нововведень, то власні витрати на внутрішні НДДКР можуть бути і відносно низькими.

Але для України такий підхід неприйнятний. Країна на початку реформ мала уже сформований науковий потенціал, за чисельністю кадрів, зокрема, що відповідав або навіть перевищував науковий потенціал найбільш розвинених європейських країн. За насиченістю числа зайнятих в економіці науковцями (0,54%) Україна не набагато відставала лише від США (0,6%) і Японії (0,67%). Обвальне падіння наукоємності ВВП призвело до такого ж зниження рівня кадрової наукоємності та до переорієнтації значної частини української науки на обслуговування зарубіжних інтересів в нових знаннях, технологіях і інноваціях [2].

Перспективними напрямками науково-технічних розробок в Україні визначено:

- розвиток технологій в аерокосмічній галузі, судно-, літако-, автомобілебудуванні;
- роботехніку;

- дослідження космосу, астрономію, астрофізику;
- радіоелектроніку; нанофізику, наноелектроніку;
- нові інформаційні технології;
- біотехнології у сільському господарстві; виробництво добрив та засобів захисту рослин;
- біоінженерію та генетику;
- виробництво медичних препаратів;
- розробку енергетичного обладнання та енергозберігаючих технологій;
- виробництво хімічних каталізаторів, анілінофарбової продукції, впровадження технологій глибокої переробки нафти;
- технології зрідження вугілля.

Успіхи інноваційних процесів в Україні криються швидше у спадщині науково-дослідницького та проектно-конструкторського забезпечення індустріалізації та розвитку ВПК в колишньому СРСР, ніж у конкурентних стратегіях підприємств на сучасному етапі.

Література:

1. Can Ukraine transform itself into an innovation-driven economy? / The World Bank. – November 2017. [Electronic resource]. – Available from: <https://blogs.worldbank.org/psd/can-ukraine-transform-itself-innovation-driven-economy>. – The article from the screen.
2. Малицкий Б.А. Стратегия инновационного развития Украины: от разработки к реальной практике / Б. Малицкий // Наука та наукознавство. – 2011. – № 2. – С. 6-20.
3. Економічна статистика. Національні рахунки / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm. – Назва з екрана.